

УДК

050.48ЈУГОСЛАВЕНСКА ЖЕНА"1917/1920"

305-055.2(497.1)

821.163.6:929 Кведер З.

821.163.3/.6.09-055.2"19"

DOI

10.18485/KNJIZ.2015.1.22

Жарка Свирчев
докторанткиња,
Филолошки факултет Београд

Оригинални научни чланак

ЈУГОСЛАВЕНСКА ЖЕНА – ФОРУМ МОДЕРНЕ СПИСАТЕЉИЦЕ

У раду се анализирају књижевни прилози у часопису *Југославенска жена* са циљем да се осветли парадигма женског ауторства коју је часопис иницирао и промовисао на југословенској књижевној сцени. Фигура списатељице која се огледа у књижевним текстовима и есејима посвећеним стваралаштву жена сагледана је и у коресподнецији са програмским текстовима у којима је изложена идејна платформа часописа.

Кључне речи: *Југославенска жена*, Зофка Кведер, женска периодика, женско ауторство, модернизам

*Држим, да би и данас женски листови могли да штошта науче
листајући годишта „Југосл. жене“.*
Зденка Марковић

Уреднички пројекат Зофке Кведер

Словенке ме неће више, Хрватице ме не признају још за „своју“, Српкиње такође не.

Истина је, да то понекад боли, али ми такође даје снагу да останем што сам:

Југославенка.¹

Епохални искорак који одсликава наведени исказ Зофке Кведер може се осветлити из различитих углова. Може му се приступити у контексту ауторкиних еманципаторских идеја у дијахронијској равни, а може му се приступити уз уважавање социокултурних импликација историјског тренутка у којем је изречен. Такође, увиђању радикалности

---

¹ Zofka Kveder-Demetriović, „Jugoslavenke i židovsko pitanje“, *Jugoslavenska žena*, br. 3 (1919): 112.

садржане у речима Зофке Кведер и њених културолошких реперкусија, можда и понајвише, доприноси анализа дискурзивног простора у којем је изречен – женски периодик. Јер, идеја садржана у ауторкином исказу блиско је скопчана са афирмацијом новог културног модела жене који се снажно ослања на штампану реч која треба да га подупире и „омасови“. Стога се епохалност идеје Зофке Кведер поклапа са епохалним искорацима женске периодике након Великог рата, формирајући сложени наратив о новим пробојима феминистичке мисли и културних образаца који су се обликовали под њеним упливом. У центру тог наратива искрсава фигура списатељице обременена новим значењима, те завређује истраживачку пажњу, која јој се и поклања у овом тексту, значењима који отварају ново поглавље у репрезентацији женског идентитета у јавном простору.

Од својих првих чланака и цртица којима се огласила пред крај 19. столећа у периодици на словеначком језику преко, на пример, књига *Мистерија жене* (1900), *Њен живот* (1914) и *Ханка* (1917), до текстова објављиваних на концу Првог светског рата, Зофка Кведер је повишеним тоном и полемички истесаним пером проблематизовала у патријархату укоренење представе жене, отварајући низ табуисаних тема са епистемолошки повлашћене позиције. Њену стваралачку особеност и књижевноисторијски и културолошки значај истакла је Катја Михурко Пониж, запажајући да „Зофка Кведер представља у словеначкој књижевности јединствену индивидуалност (...) до данас се у историји словеначке књижевности није појавила списатељица у којој су били здружени уметничка стваралачка моћ, критичка текстуализација проблема женскости, ангажовано заузимање за права жена и присутност у словеначкој и другојезичним културама“².

У тренутку када покреће часопис *Женски свијет*³ у Загребу 1917. године Зофка Кведер иза себе има садржајан феминистички ангажман и богато стваралачко искуство и њен уреднички потпис априорно усмерава рецепцијски хоризонт новопокренутог периодика. Поред књижевног и преводилачког рада, иза ње је и дводеценијско публицистичко искуство. Била је једна од главних сарадница у првом словеначком женском часопису *Slovenka* (Трст, 1897-1902), посебно за време уредниковања Иванке Анжич

---

² Катја Михурко Пониж, *Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti* (Ljubljana: Delta, 2003), 147. Суд Катје Михурко Пониж може се проширити на културни простор у којем је деловала Зофка Кведер, а у том случају једина ауторка о којој би се исте речи могле рећи јесте њена блиска сарадница Јулка Хлапец Ђорђевић.

³ Часопис је након 4. броја преименован у *Југославенска жена*. У тексту ће се наводити тај наслов.

Клеменчић која је часопис од традиционалистички и конзервативно усмереног (за време уреднице Марице Надлишек Бартол) окренула ка прогресивнијим тенденцијама, захваљујући и прилозима Зофке Кведер. Од 1904. године до 1914. године уређивала је лист *Domači prijatelj*,⁴ а читаву деценију уочи Првог светског рата била је сарадница у редакцији загребачког *Agramer Tagblatt*-а, уређујући суботњи подлистак *Frauenzeitung*. Сарађивала је, такође, у часописима *Edinost*, *Slovan*, *Slovenski narod*, као и у периодици на чешком и немачком језику.

Еманципаторска платформа коју је Кведер изложила у *Slovenki* у битноме је обележила читав њен опус. Идеје које је заступала у својим текстовима кореспондирају са општом оријентацијом часописа и у дослуху су са тадашњим феминистичким струјањима у европском оквиру: залагала се за неопходност промене васпитног модела девојчица; истицала је нужност образовања жена; инсистирала је на економској независности жена, изједначавању права радника и радница, посебно на плану материјалне надокнаде; подстицала је развијање стваралачких способности жена итд. Међутим, еманципаторски дискурс Зофке Кведер одговара амбивалентности иманентној *Slovenki*. Са једне стране, у рубрици *Код куће* читатељке су снабдеване практичним саветима како да побољшају своју домаћинску, супружинску и мајчинску улогу, а са друге стране, у *Slovenki* је објављен текст Елвире Долинар *Слободна љубав и брак* у којој се ауторка залаже за растеређивање жене од кућних и мајчинских обавеза и повећању дужности мушкарца.

Еманципаторски дискурс Зофке Кведер, мада ближи прогресивнијим тенденцијама, није дотицао ниједан од ова два опречна пола, па није ни био изузет од противречности.⁵ „Да продре у дубину тога проблема [феминизма], и објави нове видике, спречавала ју је њена властита, врло женска, осећајна природа, и менталитет ондашњих немачких

---

⁴ Године 1904. чешки индустријалац Франтишек Видра [František Vydra] почео је у Прагу издавати часопис *Domači prijatelj* на словеначком језику. Часопис је дистрибуиран купцима Видрове житне кафе бесплатно и није га било могуће купити на другачији начин. Зофка Кведер је била прва и једина уредница часописа. Рубрика по којој је лист био препознатљив је *Listnica uredništva* у којој је Кведер менторски одговарала на писма читалаца и коментарисала литерарне првенце који су јој аутори слали. У часопису су објављивали већ афирмисани писци, Иван Цанкар, Антон Ашкерц, Ксавер Мешко, а своје литерарне почетке у *Domačem prijatelju* имали су Иван Лах, Воранц Прежихов, Франце Бевк итд. Вид. Vladka Tucovič, „Domači prijatelj Zofke Kveder“, *Jezik in slovstvo*, br. 5 (2007): 63-72.

⁵ Зофка Кведер је била много радикалнија у својим феминистичким захтевима у деценији која је претходила Првом светском рату него у периоду након рата када су у њеном еманципаторском (и књижевном) дискурсу присутније конзервативније идеје.

феминиста како је одјекивао у Документе дер фрау и сличним часописима тога времена, које је марљиво читала“⁶, писала је поводом феминизма Зофке Кведер Јулка Хлапец Ђорђевић, додајући да је „она манервирала са познатим аргументима *das die eigentliche Domäne der Frau das Haus und Heim ist und seih soll*“, инсистирајући истовремено да жена не сме да буде запостављена јер је жена, не видећи да се „тима заплеће у циркулус вициозус из којег нема изласка“.⁷

Афирмишући социјалну и духовно-интелектуалну независност жене, Зофка Кведер ипак није напуштала традиционалне улоге у оквиру којих жена треба да досегне свој зенит, улогу супруге и мајке.⁸ Другим речима, речима Јулке Хлапец Ђорђевић, из круга није успела да изађе. Хлапец Ђорђевић је, такође, изложила можда и најбољу процену феминистичког ангажмана Зофке Кведер, додуше обојену њеним привилеговањем рационалности, истичући да је Зофка, попут пионирке нашег феминизма Драге Дејановић, значајна не толико у књижевном или феминистичком пољу, колико својом личношћу, целокупним делом,⁹ прецизирајући да је „рођена према своме претерано развијеном женству прекасно, а с обзиром на своју интелектуалну јачину и модерне назоре прерано, носећи у себи особине *старе и нове жене*“.¹⁰

Повезица идеја Зофке Кведер је *дрско другачији* (К. Михурко Пониж) поглед на идентитет жене који се очитује у свести о конструктивној природи родних улога, или боље речено типова, и задатака намењених женама. Својим текстовима, али и својим животним изборима,¹¹ она је заступала могућност избора, оснаживање жене да родни идентитет није

---

⁶ У бечком часопису *Dokumente der Frauen* Зофка Кведер је и објављивала.

⁷ Јулка Хлапец-Ђорђевић, „Из прашких дана Зофке Кведерове“, *Летопис Матице српске*, св. 1 (1928): 128.

⁸ Катја Михурко Пониж наглашава да преломни тренутак у словеначкој књижевности представља дело Зофке Кведер у којем су представљени изузетно различити погледи на мајчинство. За разлику од њених савременика и савременица, репрезентација мајчинства у њеном делу не осцилира између представе жртвујуће и самозатајене мајке и зле и окрутне мајке, већ се ауторка дотакла бројних проблема са којима се сусрећу жене у улози мајке. Катја Mihurko Poniž, *Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti* (Ljubljana: Delta, 2003), 85. Ауторка је, такође, анализирали иновативност Зофке Кведер у представљању брачних односа, посебно из угла репрезентације женске еротске жеље.

⁹ Јулка Хлапец-Ђорђевић, „Из прашких дана Зофке Кведерове“, *Летопис Матице српске*, св. 1 (1928): 130.

¹⁰ Исто, 131.

¹¹ Михурко Пониж је издвигла моделе женскости које је Зофка Кведер представљала у свом делу, а које је и сама оличавала: жена која ужива у сексуалности у време када грађанка крије своје тело од туђих погледа, али чију различитост мушакрац којем се предаје не може да прихвати; економски независна, самохрана мајка која наилази на отпор и неразумевање средине; списатељица која је

датост и готовост, већ простор ауторских интервенција. Међу бројне нове репрезентацијске моделе жене које је унела у словеначку књижевност, Зофка Кведер је у културну свест утиснула и представу ауторке која није писала само за забаву, већ и да би преживела.¹²

Поред родног, Зофка Кведер је, дакле, промовисала нови културни идентитет жене, независне интелектуалке. Маријан Довић везује Зофку Кведер за две преломнице у историји развоја улоге словеначког књижевног аутора – ступање на сцену прве снажне списатељице и професионализацију уметничког стваралачког модела. Заједно са Иваном Цанкаром, она је устоличила нови модел аутора, *писца-уметника* „који ствара унутар структурно развијеног и претежно аутономног литерарног система, али се перципира као неко ко је изван и изнад његове машинерије“.¹³ Овај модел, такође, подразумева естетски аутономног аутора који из дубине своје унутрашњости исповеда уметничку истину и бескомпромисно следи сопствени уметнички императив, с тим да тај императив може бити и, као у случају Зофке Кведер, социјално-тенденциозни.¹⁴

Већ у својим текстовима у *Slovenki* ауторка је тематизовала опреке на које наилази жена која ступа или жели да ступи у јавну сферу. Реч је о низу стереотипа који се калеме на жену, а који представљају варијацију на тему да је у женској руци наместо пера много прикладнија кутлача. Међутим, већ тада је у њој сазрела свест о нужности борбе у јавној арени и самозаступању интереса, идеја о женском часопису као „форуму у којем ће се расправљати жеље и потребе свих слојева словеначких жена“.¹⁵ Свест о неопходности формирања алтернативног дискурзивног простора који ће вршити културно-просветну мисију, опонирајући мериторном друштвеном, идеолошком и културном дискурсу пуно остварење достићи ће у часопису *Југославенска жена*.

Идеја садржана у исказу Зофке Кведер наведеном на почетку овог текста још једно је усложњавање њених идејних поставки – поред тога што жена има могућност да

читана и којој је критика наклоњена; уважена супруга и мајка; жена која доживљава смрт свог детета; жена коју мушкарац оставља због млађе жене и која не може да пронађе смисао у животу без вољеног мушкараца. Вид. Katja Mihurko Poniž, *Držno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti* (Ljubljana: Delta, 2003), 151-211.

¹² Исто, 9.

¹³ Marijan Dovič, „Zofka Kveder, umetnica i profesionalka peresa“, u *Zofka Kvedrová (1878-1926): recepcje její tvorby ve 21. století*, Jasna Honzak Jahič, Alenka Jensterle-Doležalová (Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 2008), 128.

¹⁴ Исто, 127.

¹⁵ Zofka Kveder, „Emancipacija“, *Slovenka*, br. 3 (1900): 60.

осмишљава свој родни идентитет, те да са бори за културни модел који ће подржати њену креативност и интелектуалну радозналост, жена је слободна и да се национално самоодређује. Намеће се одмах, наравно, реторско питање није ли то превише избора постављених пред просечну читатељку *Југославенске жене*, посебно када су изречени у трусном времену, времену обележеном низом спорова око националног питања које се излучивало и у дебате око питања културне оријентације, то јест култуног обрасца у новооснованој држави.¹⁶ Истовремено, то указује на тежњу да се у часопису формира конструкција стварности која је у датом моменту тек жељени модел, дакле, осведочава се његова еманципаторска функција.

Период излажења *Југославенске жене* (1917-1920) је период у којем је у средишту пажње културне јавности и интелектуалне елите било питање културно-цивилизацијске матрице у основи којег ће се отворити спорови око унификације или коегзистенције различитих културних модела. Иако *Југославенска жена* није лишена политичких конотација југословенске идеје, ипак је не разрађујући на плану политичке праксе, југословенство је најплодоносније реализовано на плану културне политике часописа, укрштајући се са доминантним идеолошким дискурсима часописа, феминистичким и социјалистичким. Диверзитет садржан у идеји југословенства увезује се са концептом диверзитета у оквиру којег се жели предствљати женски идентитет.

---

¹⁶ Одлучујући се за стицање образовања и јавно деловање Зофка Кведер је, попут других својих савременица, рушила још један табу. Повећана интелектуална радозналост и трагање за интелектуалном заједницом који су интензивирали путовања и једно су од обележја модерног искуства почетком 20. века женама је донело другачији културноисторијски усуд за разлику од њихових генерацијских исписника. Социолошкиња Ксенија Видмар Хорват је показала на низу примера да жена која путује са циљем личног усавршавања, ради стицања нових интелектуалних, културних и уметничких искустава, узнемирује поредак јер се ослобађа ограничења рода и прописане посвећености породици, мајчинству и домаћинству. Када жене прекораче границе државе, границе родне земље (*motherland*) су изазване; преласком, симболички праг националне државе/ родне земље перфомира се и помера. То твори главну опасност за рационалну, маскулину организацију политичких територија националних држава. Отуда су, закључује ауторка, путнице на маргини колективног сећања и утишане званичном историографијом. Вид. Ksenija Vidmar Horvat, „Engendering borders: Some critical thoughts on theories of borders and migration”, *Klagenfurter Geographische Schriften*, 29 (2013): 106-113. Подсећања ради, Јован Скерлић је замерио Исидори Секулић космополитизам у кризним националним временима, а космополитизам Јулке Хлапец Ђорђевић вероватно да је један од ослонаца „скандалозне историје заташкавања“ (С. Слапшак) феминизма чија је она парадигма.

У програмском тексту *Што хоћемо?* Зофка Кведер је изложила часописну оријентацију. Новонастала епохална ситуација намеће раскид и превредновање свих постојећих грађанских и културних образаца. Апокалиптично искуство рата изнедрило је и колапс постојећег родног система, нове улоге и нове изазове на које је жена одговорила током ратних година. Стицање грађанских, политичких и радничких права жена одлучно се ставља на дневни ред јер је жена у пракси већ потврдила своје способности, те је њихова институционализација (тек) корак који дели жену од потпуне афирмације као равноправног субјекта у друштвеном пољу.

Стога је кључна особеност *модерне жене*, жене која је ступила на сцену, *независност*. То је окосница, такође, програмски конципираног текста Паулине Лебл *Модерна жена*. „Јест, дошло је време када више нико не може да одриче женама право да саме одлучују, какви треба да су закони по којима ће живети оне и њина деца.“¹⁷ Постојећи васпитни, образовни и брачни модели не одговарају потребама савремене жене: „Стога за садашње сложене прилике, за модерно време, морају се распитати и модерне жене.“¹⁸ Модерна жена је усмерена на изграђивање сопствене личности и индивидуалности и усавршавање и неговање душевности. Образована, економски независна, боркиња за политичка права и афирмацију женске креативности у јавном простору „модерна жена“ *Југославенске жене* значајна је етапа у продору идеологеме *нова жена* у југословенској женској периодици – доцнија периодика наведеним особеностима нове/модерне жене додаће и сексуалну еманципацију.¹⁹

Једна од кључних речи у уводнику *Што хоћемо?* јесте уједињење – уједињење женских снага, односно сестринство: „Ми, југославенске жене, показат ћемо, да и можемо, што хоћемо! (...) А Ви, жене, сестре моје! Хрватице! Српкиње! Словенке! (...) Молим Вас, немојте допустити, да смалакшем у борби зс Вас и своја права, за Ваше и моје идеале. Ако будемо сложне, бит ћемо јаке, па и Ваш и мој рад не ће бити узалудан и без користи, ни за нас жене, а нити за народ наш, за цијело човечанство“.²⁰ У првом броју часописа објављена је и студија Женке Франгеш *О посестримству у народном животу и народним песмама*

¹⁷ Paulina Lebl, „Moderna žena“, *Jugoslavesnka žena*, br. 5/6 (1918), 217.

¹⁸ Исто, 218.

¹⁹ О значењима идеологеме *нова жена* и њеној репрезентацији у међуратној српској/југословенској периодици и књижевности вид. Станислава Бараћ, „Нова жена као медијски конструкт и књижевни лик: стварање феминистичког мита“, *Књижевна историја*, бр. 151 (2013): 733-754

²⁰ Zofka Kveder, „Što hoćemo?“, *Ženski svijet*, br. 1 (1917): 3, 4-5.

Јужних Славена која корелира програмском тексту, отварајући традицијску вертикалу праксе која се настоји часописом реактуелизовати. Југословенски карактер часописа на којем је Зофка Кведер инсистирала, упркос својеврсној културној измештености са којом се у периоду излажења часописа суочавала, био је важан због уједињења и еманциповања *свих* жена, због увиђања сличности унутар различитости које су биле уважаване у часописним текстовима. Уредница је предосетила епохалну важност интеркултурне перспективе која омогућава полифонију женских гласова чиме се усложњава репрезентацијска мрежа жене, добијајући тиме на својој снази.

На питање да ли је Зофкин став о неприхватању и неприпадању истакнут на почетку текста истовремено и сведочанство о неуспешности просветно-културне мисије часописа најбоље сведоче текстови објављени поводом њене смрти. Истичући да је Зофка Кведер једна од најснажнијих индивидуалности на југословенској феминистичкој сцени, Зденка Марковић сведочи да је „Зофка Кведерова била прва у нас, - може се то рећи мирне душе, која је дала прилике, да жене гласно проговоре, да се јавно потуже на оно, што их тишти; она је хтјела да чује њихове јаде и и да им онда помогне.“²¹ Посвећујући пажњу *Југославенској жени*, „озбиљном“, „необично добро уређиваном“ часопису, ауторка истиче да је у том периоду развила највећу своју делатност, те да је била „душа листа, не само обични редактор, већ је окупивши око себе најбоље жене словеначке, српске и хрватске, постала у неку руку центар, око којег се кретао сав рад жена.“²²

Минка Говекар се у свом тексту, такође, осврнула на *Југославенску жену*. „Био је то најлепши, најозбиљнији и у сваком погледу најбољи југословенски женски часопис, који је до сада излазио. Богат по садржини и леп по спољњем облику борио се овај часопис за женску равноправност на свим пољима.“²³ У тексту на словеначком језику за *Ženski svet* (Трст-Љубљана) Минка Говекар је поновила ставове из текста објављеног у београдском периодичу – „са песничким полетом је Зофка у свом часопису подигла глас за све мале и запостављене жене. Окупивши око себе најбоље словеначке, хрватске и српске културне раднице, пламтећим чланцима је Југословенки крчила пут у јавност, не плашећи се омаловажавања и презирања.“²⁴ Међутим, аутрока додаје да остаје вечно да лебди над

---

²¹ Zdenka Marković, „Zofka Kveder (1878-1926)“, *Ženski pokret*, br. 9/10 (1926): 446.

²² Исто.

²³ Минка Говекар, „З. Кведер-Деметровић“, *Жена и свет*, бр. 2 (1927): 8.

²⁴ Minka Govékarjeva, „Zofka Kveder-Demetrovičeva“, *Ženski svet*, br. 5 (1927): 132.

југословенском младежи чињеница да нису довољно помогли, ни духовно ни финансијски, Зофкина племенита и надасве женама корисна стремљења. Шест година након њене смрти, у тексту *У спомен Зофке Кведер* одаје се признање и њеном часопису: „Кведерова је неуморно прикупила око свог часописа растурене женске и мушке снаге нашег народа. (...) Успела је да њен часопис ‘Ж. С.’, доцније назван ‘Ј. Ж.’ створи лепу везу између Српкиња, Хрватица и Словенки.“²⁵

Судећи по експлицитним исказима ауторки наведених текстова, напори и упорност Зофке Кведер били су плодносни. Исказе ауторки, такође, подупире и чињеница да све потичу из различитих културних средина – словеначке, српске и хрватске. Међутим, наведени текстови упућују на још једну особеност часописа Зофке Кведер. Наиме, текстови су објављени у *Женском покрету*, *Жени и свету*, *Ženskom svetu* и *Југословенској жени*. Сви часописи имали су потребу да одају пошту Зофки Кведер и, иако сажети, места су нашли превасходно за њену *Југославенску жену*. Дакле, идеолошки другојачије оријентисани часописи своју *претходницу* виде у часопису Зофке Кведер.

Ова чињеница се може тумачити преплитањем идеолошких дискурса, односно вишегласјем у *Југославенској жени*. У часопису се могу издвојити тенденције грађанског, социјаличког феминизма и нешто пригушеније конзервативне тенденције које су се разгранале у поменути периодцима. Стога се часопис може посматрати као језгро феминистичке контрајавности у Краљевини СХС из којег су потекле еманципаторске/феминистичке струје које оличавају три међуратна периодика, а које су у *Југославенској жени* меандрирале текстовима Минке Говекар, Руже Стојановић, Паулине Лебл, Зорке Јанковић, Алојзије Штеби, Аделе Милчиновић, Јулке Хлапец Ђорђевић, Милице Ђурић, Зденке Марковић итд.

„Женскиња постаје женом“ – ауторска парадигма у часопису

„Данас, када се револуционише све друштво, кад падају старе творевине у прах, а из њих се дижу нове, када живот добија нови вид, када се из најскорије будућности помаљају нови облици друштва, почиње живот и један нови лист, чија је појава несумњива нужност,

---

²⁵ Lj. S. J., *U spomen Zofke Kvederove*, *Jugoslovenska žena*, br. 12 (1932): 1.

она мора обрадовати сваку жену, која је свесна: колики је значај писане речи у наше бурно доба“,²⁶ мисли су којима Милица Ђурић отвара текст *Значај женског листа*. Текст је вишеструко значајан – за концепцију конкретног часописа, уводећи експлицитно пролетерску контрајавност у њега, која је посебно била негована у оквиру сталне рубрике *Сталешки интереси жена* и, шире, у контексту теоретизације поетике женске периодике, дајући значајан прилог промишљању позиције женске периодике у ширем друштвеном контексту, као и њену концептуалну раван.

Најопштије речено, женски лист треба да је „форум свих жена“, борбу за ослобођење жене треба да „проповеда и руководи женина штампа, и оне већ пробуђене, којих већ има доста“. ²⁷ Периодик који уређују и чије текстове пишу жене једно је од главних и најутицајнијих средстава у борби за еманципацију жена. Како часопис који је посвећен борби треба да буде конципиран? Зашто је важно да га жене стварају? Одговоре даје ауторка, а због своје прецизности, освешћености и далекосежности не заслужују да буду парафразирани:

За жену је њен лист од големог значаја, јер она у њему може рећи све, што осећа и мисли, а у њему може и наћи све, што јој за њену борбу треба. (...) женско питање мора бити нарочито расправљано и претресано баш од самих жена; јер оне знају много боље, шта њима треба, шта њима недостаје и шта оне хоће, но што то мужевци могу да погоде. (...) Жена не сме мољакати и просити, она се мора храбро борити и знати извести оно, што хоће. А ту је опет помоћник први: женски лист. Али он онда не сме бити форум на који ће се излити море сентименталности и разнежавања. Те су приче, које су до сада женама причане, остариле и ишчезле са позорнице реалног живота. Напротив, он мора бити збориште срчане борбе и реалнога челичења за победу. (...) Њен лист ће њој бити водиља, која неће дати да се са пута скрене. Осим тога он ће њој бити и информатор за све оно, што се широм света у њених сестара збива. Али тај њен лист мора себи поставити принцип специјалан за свој циљ. Није довољно само бити гласило жена; оно мора бити: модерно, разумно, стварно, опште и објективно гласило, у коме ће жена наћи форум, са кога ће се ширти борбени поклич широм света, и допирати у најдаљи и најосамљенији кут својом импресивном снагом, да диже оне, које су одавна пале, оне, које је старо друштво немилосрдно оборило и потчинило. (...) Најзад, његов је значај и у томе, што жена жени уме боље да преда

---

²⁶ Milica Gjuric, „Zначај ženskog lista“, *Ženski svijet*, br. 2 (1917): 68.

²⁷ Исто.

једну истину, јер жена жену боље појми но што то може муж. Жена у жени има више везе, више поверења но у мужа.²⁸

У наведеном одломку уочљива је критичка дистанца коју ауторка успоставља према постојећој штампи намењеној женској читалачкој публици и свест о потреби установљивања нове часописне парадигме. *Југославенска жена* је типолошки начинила раскид са концепцијом „часописа за жене“ у правцу „женских часописа“, али задржавајући особености првог типа гласила, те се стога може одредити као „хибридни женски часопис“. Овај тип часописа Станислава Бараћ одређује концепцијски блиским женским часописима, дакле, часописима који уређују жене и који често имају феминистички програм, али који ипак нису доследно успели да се отму свим стереотипима о жени и патријархалном дискурсу.²⁹

И Лена Ујевић је у једном тексту посебно истакла важност женског ауторства и заједништва на чему је инсистирала Милица Ђурић: „Жена жену разумије најбоље. Наш лист има вриједних и спремних сурадница, али оне нијесу егоистичне, оне ће своје искуство и знање подијелити и са нама. Мјесто оних дугих сијела и чаврљања, за које ми сада немамо времена, разговарат ћемо се преко нашег листа. Промислите, све ми, много нас скупа, које говоримо истим или сличним језиком – све у једном кору гласова, па да ти се срце не растапа?! (...) Рат ... (...) постадосмо искусне, разборите, искрене, зреле; женске постају женама.“³⁰

Југославенска жена се заснивала и била је посвећена афирмацији и промовисању женског ауторства. Часопис је уређивала жена, аутори већине студија, есеја и чланака су жене, а такође, највећи број текстова је и посвећен промоцији женског ауторства, углавном у жанру женског-портрета.³¹ Жена није пасивни конзумент, већ субјекат који производи

---

²⁸ Исто, 68-69.

²⁹ Станислава Бараћ, „Жанр и идентитет. О жанру женског портрета у женским часописима 1913-1941.“, у *Жанрови у српској периодици*, ур. Весна Матовић (Београд: Институт за књижевност и уметност; Нови Сад: Матица српска, 2010), 391.

³⁰ Lena Ujević, „Zadaća Jugoslavenske žene“, *Ženski svijet*, br. 2 (1917): 63.

³¹ Станислава Бараћ је концептуализовала жанр женског портрета: он рачуна на еманципаторски, односно експлицитан или имплицитан феминистички приступ у обликовању одабраног лика, те успостављање семантичке везе са идеологемом нове жене, исписујући наратив о еманципованој или дискриминисаној жени, учествујући избором „јунакиња“ из прошлости и у раду на женској историји. Више о жанру женског портрета вид. Станислава Бараћ, „Жанр и идентитет. О жанру

значења. У часописној парадигми се може препознати оно што су савремене теоретичарке постулирале као феминистички профилисано читање – „откривање, артикулисање и разрада позитивних израза жеснке тачке гледишта, величање опстанка ове тачке гледишта упркос огромним силама које јој се супротстављају“. Сусрет списатељице и читатељке изнедрава „дијалектику комуникације“ (насупротив дијалектици контроле) која је својствена феминистички оријентисаном читању, које, речима Патросинио Швајкарт (Patrocínio Schweikart), обележава „порив ‘за повезивањем’“ и стварањем заједнице феминистичких списатељица и читатељки.

Међутим, у часопису су тематизоване и препреке на које наилази пуна афирмација женског стваралаштва. О томе је писала сама уредница. Наиме, у једном тексту из 1919. године Кведер се пожалила да је замолила неколико жена да напишу студију о Адели Милчиновић, али су се оне оглушиле о њен позив – „ја узалуд мољакам већ трећу годину многе наше списатељице, да се којом кратком цртицом (...) сјете и нашег женског листа, који је не само наш лист, него и свију југославенских жена“.³² Главни разлог неуспеха Зофка Кведер налази у пасивности младих жена које се хране жутом штампом потпадајући под утицај њеног сензационализма у служби култа лепоте, не задирући дубље у позадину успеха појединих уметница – мукотрпан и напоран рад. Младе образоване жене се задовољавају да буду интелигентне супруге и мајке, не испуњавајући наде које је јавност положила у њих. „Интелигентни чланови малих народа имаду великих дужности (...) Они морају дати своју интелигенцију и широј јавности“,³³ не само себи, породици и професионалном позвању. Младе образоване жене су непродуктивне. Оне имају критички став и критизерску праксу, али не у јавном простору.

Модерна, образована жена, интелектуалка мора преузети одговорност и активно учествовати у јавној арени. Но, Зофка Кведер у тексту пригодом нове књиге Аделе Милчиновић отвара још једно проблемско место које завређује посебну пажњу. Наиме, ауторка истиче како је тишти несолидарност наших жена јер „жене код нас у великој већини прешућују рад својих другарица“ за разлику од мушкараца који рад својих пријатеља „изнесу на јавност, крче му путеве, пропагирају његове идеје, пишу студије и приказе

женског портрета у женским часописима 1913-1941.“, у *Жанрови у српској периодици*, ур. Весна Матовић (Београд: Институт за књижевност и уметност; Нови Сад: Матица српска, 2010), 385-412.

³² Z. K. „Povodm jedne publikacije gde Adele Milčinović“, *Jugoslavenska žena*, br. 4 (1919): 158.

³³ Исто, 159.

његовог дела³⁴. Прецизно запажајуће механизме прозводње и промоције мушког ауторства, уредница скреће пажњу да у чешким и италијанским феминистичким часописима пишу не само први песници и писци, већ и најдаровитије жене, „не само новинарке, организаторке и пропагаторке, већ и литераткиње“³⁵.

У времену када постоји дискурзивни простор у којем женска културна заједница може неспутано деловати, чему су тежиле интелектуалке уочи Првог светског рата,³⁶ жене одбијају сарадњу, неспремне или несклоне оснаживању сопствене интерпретативне мреже. У чему корени страх и/ли неприхватање *женског* ауторства о којем пише Зофка Кведер? Иако се одговор на ово питање рачва у више праваца, чини се да смернице за његово разрађивање треба тражити у стереотипним и дисквалификујућим представама о еманципованој жени у колективној свести, потом у негативним естетским конотацијама којима је брементита синтагма женска књижевност, као и немогућности стваралачке афирмације у *забавно-поучној* периодици и жељи за легитимизацијом коју пружају „канонски“ простори комуникације. *Југославенска жена* је настојала да преобликује и превреднује позицију аутора/ауторки у периодичку који уређује жена, а у чијој концепцијској основи лежи феминизам.

Литераткиње у *Југославенској жени*

Женско ауторство је у часопису афирмисано путем есеја и чланака о списатељицама и оригиналног књижевног стваралаштва жена. Током четири године излагања часописа списатељицама, међу којима су Марселин Десборд-Валмор, Елишка Краснохорска, Леополдина Кулка, Елен Кеј, Марија Конопницка, Ружена Свободова, Ана Видовића, Милица Стојадиновић Српкиња, Јелена Димитријевић, Исидора Секулић, Милица Јанковић, посвећен је значајнији број женских портрета.

---

³⁴ Исто, 158.

³⁵ Исто.

³⁶ Вид. Биљана Дојчиновић, „’Живимо ли ми само у садашњости?’ О покушају стварања женске културне заједнице у раду Јелице Беловић Бернаджиковске“, *Књиженство: часопис за студије књижевности, рода и културе*, бр. 1 (2011), <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php?text=16>.

Хибридно конципирани, портрети су доносили биографије жена, акцентујући интелектуалне профиле и њихову идеолошку опредељеност, одлучност и борбеност у савлађивању друштвених препрека, као и интерпретацију њихових књижевних текстова стављајући тежиште на еманципаторски дискурс који их прожима. Важност и значај јавног ангажмана, моћ писане речи и подстицајност личног примера у еманципаторским процесима лајт-мотиви су женских портрета у којима су представљене списатељице. Мозаички укрштени *портрети претходница* формирају богату мрежу женског ауторства чији је циљ успостављање континуитета женске стваралачке традиције и својеврсна подршка/огледало савременицама.

Концепт *портрета претходница*, сагледан у корелацији са књижевним текстовима ауторки, упућује на још једну особеност женске стваралачке парадигме у часопису. Она је, такође, иницирана и поднасловом часописа – *Мјесечник за културне, социјалне и политичке интересе (југославенских) жена*. Типична поднасловна одредница женске периодике, поучно-забавна, нестала је у поднаслову *Југославенске жене*. Питање на које ваља одговорити јесте да ли су и текстови списатељица одговорили на програмски захтев који се имплицира поднасловом часописа. *Југославенска жена* је објављивала поезију, приповетке, афоризме и дневничко-мемоарску и путописну прозу коју су писале жене. Поред сарадница, у часопису су сарађивали и Ксавер Мешко, Густав Крклец, Мирослав Крлежа, Иван Цанкар, Светислав Стефановић, Иво Андрић, Гвидо Тартаља, Милан Ракић, Драгутин Домјанић итд. И летимичан преглед аутора који су објављивали у часопису априорно сугерише (а читање њихових текстова то и потврђује) да своје прилоге нису саображавали просветитељско-поучним тенденцијама чији се набој осећа у чланцима, студијама и афористици.

Да би се у потпуности осветлила иновативност у приступу обликовања женског ауторства у *Југославенској жени* подстицајно је часопис компаративно сагледати са утицајним женским периодиком тог доба, *Женом* Милице Томић, „парадигмом за феминистичко мишљење у (српској) култури у првим деценијама 20. века“³⁷. Анализирајући књижевне прилоге у *Жени*, Јелена Милинковић је истакла да је реч о доминантно тенденциозној књижевности, ослоњеној „на оно што је изван-књижевно и изван-уметничко“, кореспондирајући са другим текстовима у часопису којима је циљ да

---

³⁷ Јелена Милинковић, „Књижевност између еманципације и националног – књижевни прилози у часопису жена“, *Књиженство*, бр. 2 (2012), <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php?text=43>.

подуче, образују и еманципују. Такође, ауторка је скренула пажњу на (углавном) непотписивање књижевних текстова. Непотписивање текстова, образлаже Милинковић, указује на специфично схватање ауторства: „аутори ових текстова не објављују радове како би изграђивали свој стил и како би читаоци/читатељке били упознати са књижевним опусом у ауторском смислу“; скривање ауторства указује на концепт разумевања књижевности као ангазоване делатности; напослетку, непотписивање текстова упућује да је уређивачки плуралитет публикације значајнији од ауторског сингуларитета, те је мултиауторство, иманентно периодици, апсолутно реализовано у *Жени*.³⁸

Непотписивање текстова (употреба псеудонима) у *Југославенској жени* појава је на нивоу инцидента. По правилу, ауторке су своје прилоге потписивале пуним именом и презименом, назначујући и своју локацију, податак који је подупирао интеркултурну перспективу часописа. Сталне сараднице часописа биле су Дора Пфанова, Јованка Хрваћанин, Ива Род, Катарина Богдановић, Зорка Јанковић Великовецка, Даринка Одовић, Јосипа Радошевић, Мира Великовецка, а спорадично су се са књижевним прилозима јављале Зофка Кведер, Боса Миленковић, Ксенија Атанасијевић, Вера Нажинић, Љубица Милошевић, Јела Остојић и бројне друге ауторке. Велики број сарадница различитог стваралачког сензибилитета, изражајне снаге и естетских афинитета одразио се и на поетичку мапу *Југославенске жене*, изнедравајући њен стилски плурализам, од реалистичких и неоромантичарских тенденција, преко симболистичко-импресионистичких стилских линија до експресионистичких одсева.

Приповетку у часопису претежно одликује наглашена субјективна приповедна перспектива и употреба интимистичких жанрова (дневник, писмо), а могу се издвојити два доминантна циклуса: ратне приповетке и приповетке из учитељског живота. Тематски корпус ратне приповетке осцилира око доживљаја ратних страхова из перспективе мајке, сестре и супруге које преживљавају (или не успевају да преболе) губитке најдражих и прожет је антиратним протестом. Две приповетке из овог циклуса се посебно издвајају својом експресивношћу и онеобиченим приступом у обради теме у односу на друге приповетке у часопису (а и шире).

---

³⁸ Исто.

У приповеци *О онима који се враћају*³⁹ Зофка Кведер у фокус ставља анксиозност жене изазвану повратком мужа са фронта. Успелим контрастирањем задиханих, елиптичних реченица супруге која ишчекује непосредни повратак мужа, пуна радосног узбуђења и нестрпљења, и мучног и пренапрегнутог ћутања друге жене чији се муж већ вратио, ауторка демистификује подразумевано испуњење супруге због мужевљевог повратка. Ратник-повратник је човек који је изгубио идентитет, обузет је анималним нагонима који умртвљују етику херојства, а посебно чојства. Предавање пороцима, грубост и зверство у односу са женом испуњавају мирнодопске дане након ратног искуства, па жена губи моћ радости због мужевљевог преживљавања ратних страха. У приповедном диптиху *Ратне ране* Марије Оратинове⁴⁰ из којег пулсира синеастични квалитет, у два се кадра зумирају обешчашћени ратни позадинци. Рат рањава женско тело глађу, похотом, узнемираним чулима која вапе да буду задовољена и стога тело пада у кокетерију и/ли необуздано сладострашће, самозабрав у грубим и агресивним мушким речима и зноју мушког тела, потирући људскост до њеног потпуног нестанка. Међутим, „ратне ране“ које метафорички сажима первертована еротика трагично су осећене страхом, страхом од смрти који се конвертује у распомамљено предавање нагонским силама.

Приповетке које тематизују живот учитељица поприлично су схематски конципиране и у њиховој основи је сукоб идеала и стварности, гашење ентузијазма услед чамотиње свакодневице, горчина учитељског живота условљена неразумевањем средине (сеоске и малограђанске) и незавидном материјалном ситуацијом, као и жртве које се подносе, а које кулминирају болешћу или смрћу младих жена. Њихов квалитет је у депатетизацији, трезвеност и луцидност у приказу услова рада и живота учитељица, а истовремено у томе се огледа њихова социјална ангажованост.

Прозном корпусу текстова прикључују се и цртице или скице, што је честа аутожанровска одредница ових текстова, у којима се импресионистичко-симболистичким поетичким реквизитаријумом обликује унутрашње искуство љубави, бола, разочараности. Наглашено исповедно усмерени, распршене наративне структуре и лирског ритма, алегориских претензија, ови текстови „пате“ од пренаглашеног патоса и сентименталистичких наноса.

---

³⁹ Zofka Kveder, „O onima, koji se vraćaju“, *Jugoslavenska žena*, br. 10 (1918): 419-421.

⁴⁰ Marija H. Oratinova, „Ratne rane“, *Jugoslavenska žena*, br. 4 (1918): 172-173.

Поезија у *Југославенској жени* доминантно је интимистичка. Имајући у виду године покретања и излажења часописа, изненађује мали број родољубивих песама (и уопште књижевних прилога). У традиционалном метру (десетерац, једанаестерац, дванаестерац) и везаним строфичким јединцама (доминирају терцине и катрени), лирске јунакиње исповедају трауматична искуства љубавног растанка, усамљености, чежње и неиспуњене еротске жеље. Распон песничког гласа сеже од пригушене и сведене осећајности до екскламативно-химничког тона. Обједињујући мотиви су пантеистички доживљај природе која се буди и која је пројекционо платно разбуђених чула, мотив пролазности који се прелама кроз жал за младошћу и контрастирање прошлог и садашњег времена. Иако на нивоу појединачних остварења има повода да се издвоје особени естетски квалитети, посебно смело исказивање еротске жеље, у целини сагледавајући женско песничко искуство на страницама *Југославенске жене*, својим естетским квалитетима и уједначеношћу издваја се меланхолично-рефлексивна и дескриптивна поезија Јованке Хрваћанин.

Поједини текстови у часопису отварају могућност да буду сагледани у контексту манифестовања авангардних тенденција у књижевности Краљевине СХС, односно да часопис буде сагледан у корелацији не само са женском периодиком, већ и са часописима у којима се након Првог светског рата обликовала нова друштвено-идејна и поетичка парадигма, полазећи од методолошки подстицајне напомене Драгише Витошевића да је сваки часопис „многим, видљивим и невидљивим, нитима у некаквој вези са осталом својом савременом сабраћом, било да се некима (или чак свима) притајено или отворено супротставља, или да њихов ход (или хор) само, у већој или мањој мери, допуњава“.⁴¹

Уредница и сараднице *Југославенске жене*, Дора Пфанова, Зора Каснар, Адела Милчиновић, Јованка Хрваћанин, Зденка Марковић, Паулина Лебл, Јулка Хлапец Ђорђевић објављивале су поезију и књижевне приказе у *Књижевном југу*. Две сталне сараднице *Књижевног југа*, Исидора Секулић и Милица Јанковић, биле су представљене у *Југославенској жени*. Ксенија Атанасијевић се 1918. године нашла у уредништву часописа *Дан* у којем ће се интензивно манифестовати авангардне тенденције. Но, 1919. године уредник *Дана* Доброслав Јевђевић је објавио оштру и негативну критичку оцену *Ђакона*

---

⁴¹ Драгиша Витошевић, *Српски књижевни гласник 1901-1914* (Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за књижевност и уметност: Вук Караџић, 1990), 9.

Богородичине цркве (роман је позитивну рецензију добио у *Југославенској жени*) привилегујући у вредносном смислу маскулинистички дискурс Крлежиног *Пламена* и лирике Црњанског као поетичких иновативности вредних пажње. Крлежин *Пламен* је био мета оштре критичке реакције у *Југославенској жени*.

Иако на нова расположења и доживљаје спорадично наилазимо у појединим поетским сликама и лексичком регистру ауторки (звезде, опозиција небо/земља, крила и лет, тежња ка лакоћи, као и пантеистички доживљај сопственог тела, те поунутарњење исконских ритмова природе) које наговештавају поезију Јеле Спиридоновић Савић и Милице Костић Селем, о авангардним тенденцијама конкретније можемо говорити поводом текстова Зоре Јанковић и Мире Великовецке.

Триптихон *Ускрсли идеали*⁴² Зоре Јанковић сугестивно обликује топос експресионистичког песништва – крај света и рођење новог, прочишћеног човечанства. Из апокалиптичних слика, натуралистички и гротексно обликованих, прожетих патосом библијског пророчанства, израста реинтерпретиран хришћански мотив небеског Јерусалима који у песникињиној визији добија значења универзалне утопије у чијој основи еманира соларни култ. За разлику од песника који су у ратним годинама „оптималну пројекцију“ градили у националном кључу, *Ускрсли идеал* лишен је националних значења. *Зимња соната*⁴³ Мире Великовецке најпре привлачи пажњу својом формалном и графичком организацијом, интермедијално устројеном. Жанровска неухватљивост и фрагментарност обједињени су музичким принципом који сугеришу поднасловне одреднице (*Introduction, Intermezzo I, Thema, Intermezzo II. Trio, Sherzo, Duo brilant, Cappricio, Finale*). Иако је симболичка и митолошка раван подоста разубјена, и одаје утисак општег поступака, а не везивања за одређену митолошку традицију и представу, наративне јединице уланчавају мотиви апокрифне генезе Жене која прераста у антрополошко-филозофску визију ослоњену на анамнезу коју Сунце подстиче у Жени, смештену у значењски непрозиран оквир епског набоја о походу мртвих предака у постапокалиптичном добу.

Авангардне тенденције у хрватској/југословенској књижевности биле су и предмет полемичких реакција уреднице *Југославенске жене*. У тексту *Мирослав Крлежа, његови трабанти и њихов „Пламен“* Зофка Кведер је анализирао песништво *Пламена*, издвајајући

---

⁴² Zora Janković, „Uskrsli ideali“, *Jugoslavenska žena*, br. 3 (1919): 91-97.

⁴³ Mira Velikovecka, „Zimnja sonata“, *Jugoslavenska žena*, br. 2 (1918): 63-68.

његове кључне поетичке особености, при томе их негативно вреднујући. Посебну пажњу ауторка посвећује слици жене у Крлежиним стиховима. Признајући Крлежи велики таленат, у њему види потенцијалног наследника Ивана Цанкара којем недостаје Цанкарева доброта и племенитост да би то већ тада био. Ауторка жали што Крлежин смех разара, бије, руши, уништава уместо да лечи, негодује његове екстраваганције, сарказам, грозоте, ужасе, сабласти, његову реторику уништавања и побуне против традиције, одрицање свих хуманистичких вредности. Оно што ауторка очекује од књижевности јесте естетско преобликовање стварности и култивисање личности читаоца, те смернице за препород и спасење људске душе, а узорни писци су јој Цанкар и Достојевски. Обрачун са идејама и реториком *Пламена* Зофка Кведер усмерава и на биографске податке његових аутора који се размимоилазе са програмским и манифестним повицима и прокламацијама. Биографски кључ јој служи да ауторе дисквалификује, указујући на њихова идеолошко-политичка реакционарна усмерења која не одговарају ревији која тежи да буде револуционарна.

Међутим, како сама истиче, посебно је испровоцирана што млађи женски свет потпада под утицај рекламе *Пламена*, а „најизразитији лик жене коју су досада наши млади бунтовници, наши нови, пламни Месије поставили пред нас“⁴⁴ је жена која пузи у блату пред мушкарцем, понижена без милости, презерена, „сотонски карикирана“, хистерична, бесна, бедна, мазохистички привржена мушкарцу. Аутока, портретишући садистичко-егоистичког авангардног субјекта, истиче како се нелагодно осећала док је читала и како јој је било мучно као да су је лично увредили.

Иако је негативно вредновала, Зофка Кведер је ваљано уочила и издвојила поетичку иновативност Мирослава Крлеже и *Пламена*, увиђајући да је искуство рата и поетички формативно. Мада је одвећ манифестне исказе тумачила у контексту емпиријске сфере и самаравала стваралаштво младих естетичким аршинима који не одговарају новонасталим епохалним променама, ауторкино привилеговање гиноцентричне интерпретативне перспективе отвара дијалог на тему *политичности* књижевности која се мимо освешћене женске перспективе перципира као непроблематична (универзална) у вредносном смислу. Текст значај црпи, такође, и у осведоченој потреби да се на страницама женског часописа

---

⁴⁴ Zofka Kveder-Demetriović, „Miroslav Krleža, njegovi trabanti i njihov Plamen“, *Jugoslavenska žena*, br. 5 (1919): 205.

дискутује о новинама на књижевној сцени,⁴⁵ а та дискусија је истовремено и прилог генези „читатељке која одолева“ и која се служи интерпретацијом текста у циљу деконструисања вредносног система који је подјармљује.

Корак даље *Југославенске жене* у освајању ауторства

Захтеви за самоизражавањем и саморепрезентацијом који су истицани у програмским текстовима одразили су се и на књижевност коју су жене објављивале у часопису. Књижевни прилози у часопису могу се посматрати и са аспекта њихове функције подупирања основног дискурса часописа – инсистирања на образовању и ширењу културних и креативних перспектива жене – уз обавезну натукницу да еманципаторски дискурс са којим су у дослуху не крњи у значајнијој мери њихове естетске потенцијале.

Фигура списатељице у часопису кореспондира са концептом *модерне жене* који је обликован у програмским текстовима. Пре свега, у својим текстовима списатељица испољава индивидуалност, посебност доживљаја света и личне интимае, посебност која се читава и на плану жанровских избора, тематских окупација и стилских решења. Иако деле поједине поетичке црте, у часопису се, на пример, јасно уочава посебност поезије Јованке Хрваћанин, Иве Род или Доре Пфанове. Окретање ка *душевности* (жене) као привилегованом простору са којим часопис комуницира одражава се на тематски и стилски оквир књижевних прилога, подједнако и мушких и женских аутора.

Естетски недостаци текстова, а није их мало, нису, дакле, плод часописне концепције или императивног саображавања текстова програмским циљевима и просветитељско-поучним претензијама, већ су плод ауторске снаге, односно одсуства талента или креативности. У том смислу *Југославенска жена* је отишла корак даље у концептуализацији женског ауторства на дијахроној линији женских периодичких публикација на јужнословенским просторима, дајући нову физиномију часопису за жене, настојећи да збаци са њега гетоизујуће бреме стереотипа, односно ширећи дијапазон *културних интересовања* жена. Мишљење Зденке Марковић о часопису, истакнуто као епиграф овом тексту, данас се више односи на истраживаче и истраживачице. Јер, прелиставање и читање

---

⁴⁵ У *Женском покрету* ће, на пример, Станислав Винавер 1922. године објавити текст *Бергсон и нови покрети у уметности*.

Југославенске жене осветљава нове (са становишта досадашњег књижевноисторијског знања) улоге које је жена и њена књижевност имала у процесима формирања и обликовања поетичких парадигми након Првог светског рата.

Литература

Бараћ, Станислава. „Жанр и идентитет. О жанру женског портрета у женским часописима 1913-1941.“. *Жанрови у српској периодици*. Уредила Весна Матовић, 385-412. Београд: Институт за књижевност и уметност; Нови Сад: Матица српска, 2010).

Бараћ, Станислава. „Нова жена као медијски конструкт и књижевни лик: стварање феминистичког мита“. *Књижевна историја* *Књижевна историја*, бр. 151 (2013): 733-754
Velikovecka, Mira, „Zimnja sonata“, *Jugoslavenska žena*, br. 2 (1918): 63-68.

Vidmar Horvat, Ksenija. „Engendering borders: Some critical thoughts on theories of borders and migration“, *Klagenfurter Geographische Schriften* br. 29 (2013): 106-113.

Витошевић, Драгиша. *Српски књижевни гласник 1901-1914*. Нови Сад: Матица српска; Београд: Институт за књижевност и уметност: Вук Караџић, 1990.

Говекар, Минка. „З. Кведер-Деметровић“, *Жена и свет*, бр. 2 (1927): 7-8.

Govékarjeva, Minka. „Zofka Kveder-Demetrovićeva“, *Ženski svet* br. 5 (1927): 129-135.

Dović, Marijan. „Zofka Kveder, umetnica i profesionalka peresa“. *Zofka Kvedrová (1878-1926): recepcije její tvorby ve 21. Století*. Priredile Jasna Honzak Jahič, Alenka Jensterle-Doležalová, 127-145. Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna, 2008.

Дојчиновић, Биљана. „’Живимо ли ми само у садашњости?’ О покушају стварања жеснке културне заједнице у раду Јелице Беловић Бернаджиковске“, *Књиженство: часопис за студије књижевности, рода и културе*, бр. 1 (2011), <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php?text=16>.

Gjurić, Milica. „Značaj ženskog lista“, *Ženski svijet* br. 2 (1917): 68-70.

Janković, Zora. „Uskršli ideali“, *Jugoslavenska žena* br. 3 (1919): 91-97.

Kveder, Zofka, „Emancipacija“, *Slovenka*, br. 3 (1900): 53-60.

Kveder, Zofka. „O onima, koji se vraćaju“, *Jugoslavenska žena*, br. 10 (1918): 419-421.

- Kveder, Zofka. „Povodom jedne publikacije gđe Adele Milčinović“, *Jugoslavenska žena*, br. 4 (1919): 158-160.
- Kveder, Zofka. „Što hoćemo?“, *Ženski svijet*, br. 1 (1917): 1-4.
- Kveder-Demetrović, Zofka. „Jugoslavenke i židovsko pitanje“, *Jugoslavenska žena* br. 3 (1919): 107-116.
- Kveder-Demetrović, Zofka. „Miroslav Krleža, njegovi trabanti i njihov *Plamen*“, *Jugoslavenska žena*, br. 5 (1919): 201-206.
- Lebl, Paulina. „Moderna žena“, *Jugoslavesnka žena*, br. 5/6 (1918): 217-220.
- Marković, Zdenka. „Zofka Kveder (1878-1926)“, *Ženski pokret* br. 9/10 (1926): 444-448.
- Милинковић, Јелена. „Књижевност између еманципације и националног – књижевни прилози у часопису жена“, *Књиженство*, бр. 2 (2012), <http://www.knjizenstvo.rs/magazine.php?text=43>.
- Mihurko Poniž, Katja. *Držno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti*. Ljubljana: Delta, 2003.
- Oratinova, Marija H. „Ratne rane“, *Jugoslavenska žema* br. 4 (1918): 172-173.
- Tucovič, Vladka. „*Domaći prijatelj Zofke Kveder*“, *Jezik in slovstvo* br. 5 (2007): 63-72.
- Ujević, Lena. „Zadaća Jugoslavenske žene“, *Ženski svijet*, br. 2 (1917): 60-63.
- Хлапец-Ђорђевић, Јулка. „Из прашких дана Зофке Кведерове“, *Летонис Матице српске* св. 1 (1928): 124-131.

UDC

050.48ЈУГОСЛАВЕНСКА ЖЕНА"1917/1920"
305-055.2(497.1)
821.163.6:929 Кведер З.
821.163.3/.6.09-055.2"19"

Žarka Svirčev
University of Belgrade

Original scientific article

***Jugoslavenska Žena/Yugoslav Woman* – The Forum Of Modern Woman Writer**

The affirmation and promotion of female authorship is one of the basic aspects of emancipatory discourse in the magazine *Jugoslavenska žena/Yugoslav woman* (1917-1920). The emphasis on the importance and necessity of female self expression and self representation is one of the commonplaces in the program texts. The paradigm of female authorship was exhibited in essays and studies on women writers and in the original literary work. Women's literature is not subordinated to enlightened and pragmatic objectives of the magazine, but reflects the sensitivity, aesthetic and creative abilities, expressive possibilities and thematic interests of its authors. Poetic pluralism (the realist, symbolist, romantic, expressionist tendencies) is an innovation that brings the magazine in relation to women's periodicals, pointing out that the concept of modern woman writer includes the construction of personal and independent style and poetic characteristics. This model of woman writer represents another step in the development of female authorship in the context of feministic discursive space and network of communications.

Keywords: *Yugoslav woman*, Zofka Kveder, women's periodicals, female authorship, modern woman